

18. Список дитячих установ, що передаються органам НКВС, Наркомату соцзабезпечення та Нарком здоров'я. — ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 20. — Спр. 6645. — Арк. 12, 33, 36.
19. Про організацію комісій по покращенню життя дітей (диткомісій). Постанова Президії Центрального виконавчого комітету УССР. 20.01.1936 р. // ЗУ України. — 1936. — № 5. — ст. 21.

Анотації

***Зинченко А. Г.* Деятельность центральных государственных органов по вопросам ликвидации детской беспризорности в 20 — 30-х годах XX века в Украине.**

В статье рассматриваются вопросы создания и деятельности центральных государственных органов по вопросам ликвидации детской беспризорности в 20-30-х годах XX столетия в контексте становления государственной политики охраны детства. Анализируется влияние социальной политики государства на их формирование, полномочия и методы деятельности.

***Zinchenko A. G.* The activities of the central state bodies towards the children homelessness liquidation in 20-30-ties of the 20th century in Ukraine.**

The article describes creation and activities of the central state bodies towards the children homelessness liquidation in 20-30-ties in the course of the government childhood protection policy. The influence of the government social policy on the bodies' forming, authorities and methods of work is analysed.

Л. П. Євпатова

ТРУДОВИЙ КОЛЕКТИВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ

Трудовий колектив промислового підприємства — є надзвичайно важливою ланкою реалізації завдань соціально-економічного розвитку України. За своїм змістом він органічно поєднаний з процесом динамічного розвитку громадянського суспільства, енергійного формування цивілізованої, демократичної, соціальної та правової держави [1, ст. 62].

В цьому контексті стає актуальним визначити наукові підходи до створення стабільної і ефективної системи перетворення промислових підприємств, промислового господарювання, тобто її змісту, мети, структури, елементів та зв'язків, процесів

комунікації з зовнішнім середовищем, а також процесів її функціонування та розвитку.

Для вивчення даного об'єкту необхідні нові методологічні підходи, методи та інструменти. На жаль, у сучасній науці поки що немає повної цілісної теорії системи управління промисловістю, щоб воно було якісним, інноваційним, високотехнологічним.

Проблеми стратегічного розвитку промислових підприємств досліджувалися такими вченими як М. Д. Аїстова, І. О. Рознатовський, Н. І. Андріанов, Ю. Б. Іванов, Е. В. Лапін, В. І. Осипов, В. П. Мартиненко, О. М. Тридід, В. Г. Герасимчук, С. В. Оборська та ін. В економічній літературі пропонуються різні етапи формування економічної стратегії [2, ст. 13]. Але, на жаль, не всі трудові колективи промислових підприємств усвідомили необхідність та ступінь значущості стратегічного підходу до своєї діяльності. Більше того, як показує вітчизняний досвід, більшість промислових підприємств все ще функціонують, орієнтуючись на короткострокову перспективу і вирішення завдань тактичного характеру, заперечуючи необхідність стратегічного підходу. Тому розробка та впровадження підприємствами промисловості механізму реалізації стратегії життєдіяльності являє собою дуже важливу та актуальну науково-практичну проблему.

Зважаючи на важливість зазначених проблем, деякі з них тією чи іншою мірою висвітлюються в цій статті.

Реальна економічна система будь-якої країни сьогодні знаходиться під впливом найрізноманітніших зовнішніх і внутрішніх факторів, які й визначають параметри та режими її функціонування. Дійсно, соціальні, екологічні, суто економічні та правові вимоги до результатів економічної діяльності промислових підприємств та їх трудових колективів у сучасному суспільстві є категоріями не тільки об'єктивними, а мають і соціально-психологічний вимір із власною динамікою. Ці вимоги є постійним чинником правового регулювання економічних відносин, який з часом стає все більш ефективним.

Економічні відносини в реальному житті опосередковують використання трьох основних факторів виробництва: землі, праці та капіталу [3, ст. 13]. При цьому вони є базовими і відображають глибинну сутність процесів господарювання. Але слід особливо зазначити, що в практиці господарювання еконо-

мічні відносини існують нерозривно з правом. Тому господарські відносини у суспільстві (і Україна не є у цьому плані винятком) являють собою економічні відносини з відповідними їм правовими нормами. Чим більша відповідність правових норм реальним економічним відносинам, тим більш ефективно функціонують господарські структури та їх трудові колективи, тим менший сектор практично нерегульованої, тіньової економіки. Конституція України зафіксувала цілий ряд принципів як політичної, так і економічної демократії, зокрема, право приватної власності, свободу підприємницької діяльності, що закріплено відповідно у статтях 13 та 42. В умовах ринку підприємницькі відносини набувають особливого значення, тому вони потребують більш чіткого економічного та правового регулювання.

Для забезпечення нормального рівня своєї життєдіяльності будь-яке суспільство здійснює значну кількість видів конкретної праці і саме з цією метою створює підприємства та формує їх трудові колективи.

Промисловість є провідною ланкою економіки України. Саме на цьому рівні економічної системи держава здійснює промислового політику, яка в умовах інноваційного розвитку набуває особливого значення. В той же час теоретичне визначення галузі та її складу, що враховувало б особливості ринкових відносин, розроблено недостатньо, часто не враховуються і особливості ринкових умов господарювання для промислових підприємств. Особливо це стосується поняття розвитку цієї галузі.

Розвиток трудових колективів промислових підприємств слід розглядати в декількох аспектах. По-перше, слід говорити про розвиток кожного окремого трудового колективу промислового підприємства. По-друге, розвиток промисловості необхідно розглядати в контексті розвитку всієї сукупності промислових підприємств в ринкових умовах. Вони є своєрідним соціальним полігоном, в межах якого випробовуються конкретні форми і засоби господарювання, генеруються відносини, що стимулюють свідомий економічний ризик у всіх сферах та галузях суспільного виробництва. Трудові колективи потребують економічної автономії, тобто права самостійно визначати обсяги і структуру виробництва, ціни, обсяги і напрями продажу своєї продукції, партнерів — постачальників, права власності на засоби і продукти виробництва та прибуток, а також свобо-

ди господарського вибору та управлінського маневру. Поняття “підприємство” є узагальнюючим, і як соціально-економічний і правовий інститут воно має певну сукупність економічних, організаційних і юридичних ознак, за якими кваліфікується як господарюючий суб’єкт та суб’єкт права [1, ст. 62].

З економічної точки зору трудовий колектив підприємства самостійно здійснює індивідуальне відтворення, тобто організує виробництво, для чого наймає робочу силу, купує сировину і матеріали, сплачує за це готівкою або бере в кредит, користуючись безготівковим обігом, продає свою продукцію чи тимчасово складає. Як економічне явище промислове підприємство характеризується певною сукупністю продуктивних сил і виробничих відносин. Чинниками його виробництва є трудові колективи та виробничі фонди.

Сучасна практична суспільна діяльність вимагає рівноваги двох матеріальних інтересів: особистої свободи та загального блага. Саме це відображено в Основному Законі держави [3, ст. 13, 23].

Промислове підприємство характеризується основними ознаками: економічною самостійністю, ініціативністю; творчим, новаторським характером; систематичністю; спрямованістю на одержання прибутку та правомірністю.

Як узагальнюючі критерії діяльності промислового підприємства доцільно використовувати оцінку фінансового стану підприємства, прибутковість та ринкову ціну підприємства. Ринкова ціна підприємства дозволяє оцінити його привабливість як інвестиційного товару.

За період реформ в Україні припинили свою діяльність великі трудові колективи промислового та сільськогосподарського виробництва, ліквідована система планових органів, зведена до “нуля” система регулювання обсягів виробництва та обігу, контроль за ціноутворенням [4, с. 16]. Серйозні негативні явища відбулися в більш-менш упорядкованій системі поставок сировини, енергоресурсів і в той же час значно зросли ціни на них, а у зв’язку з цим скоротилися обсяги промислового виробництва та, як слідство, зросло безробіття [5, с. 295].

Проблема ця досить складна, оскільки за роки перебудови значно ослабла роль держави як гаранта стабільності суспільного розвитку. Нове законодавство не стало адекватним тим

змінам, які відбулися в політиці та економіці країни. Через технологічну відсталість багатьох виробництв більшість трудових колективів промислових підприємств опинилися в несприятливих умовах. Їх неконкурентоспроможна продукція перестала користуватися попитом як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку. Порушення виробничо-господарських, економічних і фінансових зв'язків у взаємовідносинах із споживачами і постачальниками ще більше загострило проблему виживання промислових підприємств у нових умовах. Все це вилилося в нездатність більшості суб'єктів господарювання самостійно і ефективно увійти в стихійно організований ринок і запуснути ринковий механізм господарювання.

Науковий аналіз діяльності промислових підприємств свідчить про те, що лише незначна їх кількість пристосовувалася до ринку — решта орієнтовані на виживання і намагаються забезпечити продовження своєї діяльності у нестійкому ринковому середовищі.

Аналіз існуючого стану економіки України та проблеми розвитку промислових підприємств були надані у різноманітних джерелах, але, на жаль, обґрунтування отриманих результатів та визначені шляхи виходу з цього становища відсутні. Одним з найважливіших при цьому є створення системи відносин, яка передбачала б встановлення диктатури закону, це дуже важлива умова в регулюванні процесу ринкової трансформації. Підтвердженням тому є досвід розвинутих країн, який однозначно показує позитивну роль держави в системі ринкових перетворень [5, с. 296].

Функціонування промислових підприємств як соціально відкритих систем та об'єктів управління забезпечується трьома основними процесами: отриманням засобів виробництва із зовнішнього середовища; виготовленням продукції; переданням продукції у зовнішнє середовище. Якщо один з цих процесів припиняється, промислове підприємство перестає функціонувати. В економічній літературі існують різноманітні точки зору. Одні фахівці вважають, що призначення підприємства — це задоволення потреб суспільства, інші — що воно є головним структуроутворюючим елементом економіки. Є також думка, що призначення підприємства — бути основним джерелом доходу його трудового колективу [6, с. 17].

Однак роль промислових підприємств набагато ширша, а питання про те, яким має бути підприємство у вітчизняній економіці, значно складніше.

Для ефективного господарювання дуже важливим є визначення цілей створення та функціонування трудових колективів промислового підприємства. Чітко окреслену основну мету існування промислового підприємства у світовій економіці називають місією [5, с. 8].

На основі загальної місії певного трудового колективу формулюються і певні цілі даного підприємства.

Хоча людство й увійшло в третє тисячоліття, воно не може похвалитися тим, що вирішило всі нагальні проблеми.

Праця людини, її результати завжди цінувалися суспільством та визначали в ньому становище того, хто працював. Тому такі важливі права, як право на працю та інші, тісно пов'язані з ним, закріплено в Основному Законі країни [3, ст. 43].

Порядок та умови використання в житті цих прав конкретизовано в Кодексі законів про працю та в законах України "Про зайнятість населення" [7, ст. 5], "Про колективні договори і угоди" [8, ст. 21], "Про охорону праці" [9, ст. 25], та в інших нормативно-правових актах. Основою для здійснення всіх цих прав людини є підприємства та їх трудові колективи.

В зв'язку з переходом нашої країни до ринкової економіки актуалізуються проблеми розвитку виробництва, заснованого на різних формах власності. Особливо стає актуальною проблема розвитку підприємства, з яким пов'язуються надії багатьох на соціально-економічне зростання і підвищення рівня життя населення. За умов переходу до ринку старі невирішені проблеми, які стояли перед трудовими колективами, доповнюються сьогодні новими — зростанням цін, зниженням реальних доходів населення і т. д.

Зміна економічної практики, перехід до динамічної економіки, в свою чергу, висувають і проблему безробіття, особливо молодіжного. Значним недоліком діяльності багатьох трудових колективів сьогодні є низька конкурентоспроможність їх продукції. І тому перед державою стають важливі проблеми: використання більш прогресивних форм господарювання, регулювання бюджетної та податкової систем.

У 1991 році держава наділила трудові колективи широкими

правами і практично дала їм змогу самостійно вирішувати всі питання економічної, технологічної та підприємницької діяльності. І саме в цей час була укладена перша угода між Кабінетом Міністрів та Федерацією незалежних профспілок, яка розширювала сферу інтересів соціальних партнерів. Згадана угода передбачала спільні зобов'язання сторін щодо:

- підготовки реформи оплати праці;
- розроблення програми зайнятості, запровадження заходів економічного стимулювання трудових колективів до збереження та збільшення кількості робочих місць;
- розроблення законопроектів про мінімальний споживчий бюджет та індексацію доходів населення.

З прийняттям нової угоди трудові колективи отримали нові можливості у вирішенні значної кількості питань, які врегульовувалися Законом України “Про колективні договори і угоди” [7, ст. 12]. Цим законом було значно розширені межі договірного регулювання. Вперше законодавчо було легалізовані угоди на державному, галузевому та регіональному рівнях. Відповідно до Закону врегульовувалися основні принципи і норми реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин, зокрема:

- з гарантій праці й забезпечення продуктивної зайнятості;
- мінімальних соціальних гарантій оплати праці й доходів працівників;
- трудових відносин;
- умов охорони праці й навколишнього середовища та інших.

Значну роль відіграли трудові колективи і у формуванні законопроектів “Про соціальне партнерство”. Соціально-трудова відносина як об’єкт соціального партнерства розвиваються та видозмінюються залежно від характеру змін у соціально-економічних процесах. А відтак комплексного врегулювання та взаємоузгодження потребують загальна політика доходів працівників і реформування суспільних фондів споживання. Держава створює правове поле та засади, на яких ґрунтуються соціально-трудова відносина, але безпосереднє втручання її у регулювання останніх обмежується. Варто зазначити, що процес формування та розвитку ринку праці в нашій країні відбувається в умовах адаптації його до економічної ситуації в

державі. Але, на жаль, загострюються проблеми ефективності реструктуризації економіки трудових колективів. За поступової стабілізації економіки на виробничому рівні йдуть пошуки шляхів залучення трудових колективів до участі в управлінні виробництвом, підвищенні продуктивності праці. Це величезне поле діяльності для трудових колективів, держави та профспілок, тобто для всіх соціальних партнерів, які повинні якомога швидше, вирішувати ці проблеми, оскільки саме їх вирішення допоможе в реформуванні нашої економіки.

Тобто для подолання недоліків, які є в нашій економіці, необхідно посилення активної ролі держави і відмова від покладання на стихійні механізми у процесі трансформації економічної системи. Перш за все її діяльність повинна бути спрямована на формування нових економічних умов, визначення нових”правил економічної гри” підприємств, трудових колективів та контроль за їх дотриманням. По-друге, дуже необхідним є державне стимулювання економічного прогресу, забезпечення структурної перебудови, проведення ефективної політики розвитку. А для перегляду ролі державних органів в економіці, форм та методів реалізації ними своїх функцій потрібна нова правова база, яка допоможе їм скоординувати свої дії.

Сьогодні однією з найбільших складних проблем, з якими стикаються трудові колективи, є проблема погашення заборгованості та податків, накопичених за останні роки. У результаті цього, трудові колективи попадають у залежність від кредиторів, стають неліквідні, втрачають гнучкість. Уряд вживає заходів до викорінення такого ганебного явища, як заборгованість із заробітної плати. З метою посилення відповідальності керівників трудових колективів, за несвоєчасну її виплату розроблено нормативно-правові акти, які регулюють питання, котрі виникли у зв'язку з несвоєчасною виплатою заробітної плати або виплатою в розмірах, менших від установленого законодавством розміру мінімальної заробітної плати, і відшкодування керівником нанесених збитків колективу, установі, організації виплатою компенсацій за порушення ним термінів виплати заробітної плати.

За прогнозом Мінекономіки в 2007-2011 рр. відбуватиметься поступове підвищення рівня життя населення на засадах нової соціальної політики. На перший план виходить завдання

щодо забезпечення випереджаючого зростання вартості робочої сили. Сьогодні цей процес вже почався.

Ще однією проблемою нашого бурхливого сьогодення є те, що наше податкове законодавство не адаптовано до нових умов. Зміни в ньому зобов'язані активізувати роль трудових колективів, стимулювати їх заробляти власні кошти, зокрема для достойної оплати праці робітників, інших соціальних виплат, підвищення кваліфікації працівників, особливо молоді та жінок.

Як показує світовий досвід, в умовах перехідного періоду необхідний розвиток нових поглядів і підходів до рішення державного регулювання податкової системи, у цих умовах роль держави дуже велика. Якщо спочатку ставка робилась на ринкове саморегулювання, то сьогоденний розвиток економіки потребує висування ролі держави на перший план. З падінням обсягів виробництва держава все менш покривала витрати трудових колективів на соціальну сферу.

Сьогодні дуже важливо вирішити проблему впливу податкової політики на розвиток соціальних процесів в суспільстві і вирішити цю проблему в змозі тільки держава. Практика показує, що державне втручання в ринкові процеси тим ефективніше, чим більш демократичну форму воно має.

В сучасних умовах в Україні стверджена концепція економічного розвитку країни, однак через політичну ситуацію вона не завжди виконується.

Так сучасна ситуація на ринку праці призводить до того, що бажаючих працювати багато, а роботи недостатньо. Для кожного керівника трудового колективу питання кадрового забезпечення виробництва завжди були і лишаються актуальними. Зрозуміло, що роботодавці хочуть мати працівників, які мають добрі знання та навички, або таких, хто прагне та зможе здобути професію. Тобто роботодавець має широкий вибір, оскільки він бажає підібрати персонал, який відповідав би професійним вимогам, був здатний виконувати його завдання на належному професійному рівні, а все це потребує законодавчого регулювання. І основою для вирішення цієї проблеми є Закон "Про зайнятість населення", який сприяє вирішенню ще кількох проблем.

Незважаючи на достатню кількість проблем, які є в нашій економіці саме роль трудових колективів має бути особливо

значущою. Відповідно до діючого законодавства громадські організації трудових колективів вирішують сьогодні дуже багато питань. Це процес перекваліфікації кадрів та психологічна підтримка, особливо жінок та молоді. Значну увагу трудові колективи приділяють проведенню професійного відбору з урахуванням здібностей працівників та їх готовності змінити професію. Від рівня розвитку системи перекваліфікації значною мірою залежить адаптованість працівників і швидке пристосування їх до кон'юнктури ринку робочої сили, а значить, і їх соціальний захист.

Значної уваги трудових колективів потребують жінки та працююча молодь.

За природно-ресурсним потенціалом наша країна одна з найбагатіших країн світу. В той же час за життєвим рівнем вона посідає лише 120 місце. Об'єктивно постає питання: "Чому?" Чому до цього часу ми не подолали усі недоліки в економіці? Однозначно відповісти на ці запитання неможливо, є багато причин. Чи не найважливіша серед них та, що ми не працюємо результативно, що у нас досить низький рівень використання робочого часу, тобто найбільш обмеженого і в той же час одного з найдорожчих ресурсів.

Світовий досвід підтверджує, що раціональному використанню робочого часу, а отже і підвищенню ефективності виробництва сприяє розвиток соціальної сфери. Тому й не дивно, що в світі, особливо в останні роки її роль різко зростає. Проте останнім часом, на жаль праця в нашій країні знецінена.

Деякі трудові колективи непромислової сфери також постійно лихоманить від невилати заробітної плати, а це призводить до виникнення техногенних та екологічних аварій. Наприклад, таке становище відбувається в трудових колективах житлово-комунального господарства.

Останніми роками Уряд робить спроби стабілізувати роботу галузі, проте поліпшення стану житлово-комунального господарства не відбувається і проблеми галузі продовжують загострюватися. Таке становище, на жаль, не тільки в цій галузі.

Ми порушили лише деякі аспекти з широкої палітри економіко-правових проблем взаємозв'язку держави та трудових

колективів, які водночас є проблемами всього суспільства. Враховуючи те, що в рамках цієї статті неможливо розглянути всі аспекти теми такого дослідження, необхідно зупинитись на правовій забезпеченості правового статусу трудових колективів. Аналіз чинного законодавства в цій сфері свідчить, що воно вимагає негайного удосконалення і доповнення з метою більш ефективного врегулювання визначення питань, які ще не дістали свого юридичного втілення. На думку автора, негайного впровадження в правову практику потребують прийняття нового “Кодексу законів про працю” та закону “Про трудові колективи”.

Подолати існуючі недоліки сьогодні неможливо без наукового осмислення стратегічних і тактичних завдань подальшого розвитку державного удосконалення усіх основних складових його механізму та форм правового регулювання. Таке осмислення є передумовою впровадження принципів і норм Основного Закону в реальне життя суспільства і держави.

Джерела та література

1. Господарський кодекс України. — К.: Атіка, 2003. — 208 с.
2. Степанова Л. П. Створення підприємств в Україні: проблеми теорії і практики. — Тернопіль: Резонанс, 2005. — 216 с.
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. — Х.: “Одисей”, 1999. — 64 с.
4. Ільющин Н. Трудовий колектив промислового підприємства. — Луганськ: Муза, 2006. — 124 с.
5. Євпатова Л. П. Трудовий колектив в ринкових умовах. Вісник соціально-економічних досліджень. Вип. 12/ОДЕУ; Редкол.: д. е. н., проф. Зверяков М. І., к. е. н., доц. Ковальов А. І. та ін. — Одеса: ОДЕУ, 2002. — 260 с.
6. Осипов В. І. Економіка підприємства. — Одеса: Маяк, 2005. — 498 с.
7. Закон України “Про зайнятість населення” // ВВР. — 1996. — №3; 1998. — №11-12.
8. Закон України “Про колективні договори та угоди” // ВВР. — 1993. — №36; Голос України. — 1997. — 8 лютого. — №22.
9. Закон України “Про охорону праці” // ВВР. — 1992. — №49.
10. Закон України “Про оплату праці” // ВВР. — 1996. — №45.
11. Мартиненко В. П. Механізм реалізації стратегії життєздатності промислового виробництва // Формування ринкових відносин в Україні. — №2(57). — 2006. — С. 21.

Анотації

***Евпатова Л. П.* Трудовой коллектив промышленного предприятия в рыночных условиях.**

Данная статья освещает положение трудового коллектива в современных экономических условиях, раскрывает статус трудового коллектива и те трудности, которые необходимо устранить на современном этапе.

***Evpatova L. P.* The working staff of an industrial enterprise in the market conditions.**

This article shows the position of working staff in the contemporary economy conditions, exposes its status and its problems that are to be solved on the contemporary stage.

Н. М. Кіндрачук

УЧАСТЬ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ЗАХОДІВ, ЯКІ СПРИЯЛИ ВСТАНОВЛЕННЮ СУВЕРЕННОЇ, ДЕМОКРАТИЧНОЇ УКРАЇНИ

Свідомість і воля кожного народу об'єднували борців за незалежність, розбудову своєї держави та добробут власного народу в структурно-організаційні, громадсько-політичні партії і організації. Однією з таких сил України, став Народний Рух України — перша у новітній українській історії масова громадсько-політична організація національно-демократичного спрямування, перша альтернатива комуністичній партії.

Рух постав як нова форма багатовікової боротьби українського народу за національне визволення, об'єднавши в своїх лавах всі демократичні сили, тих хто не хотів миритися з ідеологією тоталітаризму, жити без права на власну мову, історію, культуру, задля єдиної мети — здобуття Україною спочатку державного суверенітету, а згодом повної державної незалежності.

Приймаючи до уваги той факт, що питання про визначальність тієї чи іншої політичної сили у досягненні державної незалежності України є дискусійним, дана тема є надзвичайно актуальною і вимагає особливого підходу у вивченні.

Питання про участь Народного Руху України в організації політичних заходів, які сприяли встановленню суверенної